

สรุปสาระสำคัญ
คำกล่าวรายงาน คำกล่าวเปิด การอภิปราย
และสรุปผลจากแบบสอบถาม/แบบประเมินผล
ในการสัมมนาทางวิชาการวันที่ 22 ธันวาคม 2547

พิธีการ

1. คำกล่าวรายงานของนายชัชทอง โอภาสศิริวิทย์

ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี และเลขาธิการคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารได้มีมติเห็นชอบให้สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีจัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง 7 ปี พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กับการบริหารที่โปร่งใสตรวจสอบได้ เนื่องในโอกาสครบรอบ 7 ปี ของ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ และเพื่อยกระดับคุณค่าของกลไกตามกฎหมายในการเสริมสร้างกระบวนการบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปรวมทั้งเพื่อการพัฒนากฎหมายและนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลให้เป็นไปตามมาตรฐานระหว่างประเทศ

การดำเนินการในการสัมมนาในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของประเทศแคนาดา และมูลนิธิวิเทศพัฒนา รวมทั้งได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากหน่วยงานต่างๆ และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการครั้งนี้ประมาณ 500 คน

2. คำกล่าวเปิดของรองนายกรัฐมนตรี (นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ)

ประธานกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

2.1 เป็นเรื่องที่น่าสนใจและเป็นความรู้สึกที่ดีที่ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องที่เป็นไปตามพื้นฐานของรัฐธรรมนูญในการให้โอกาสและสิทธิแก่ประชาชนในการรับทราบข้อมูลข่าวสารซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ต้องการให้เกิดการนำข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องจากทางราชการไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับประชาชน และเป็น

แนวทางในการพัฒนาบริหารบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) งานหลักของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารคือทำอะไรที่จะให้ประชาชนได้รับรู้สิทธิอันนี้ ประชาชนยังไม่ทราบ ไม่รู้จักคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ไม่รู้ว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงได้รับตามกฎหมายนั้นว่ามีอะไรบ้าง และหากรู้ว่าได้รับสิทธิในส่วนนั้นประชาชนต้องปฏิบัติอย่างไรจะไปติดต่อที่ไหน เพราะฉะนั้นการประชาสัมพันธ์ที่จะให้ประชาชนได้รับรู้สิทธิและใช้สิทธิให้เกิดประโยชน์เป็นเรื่องสำคัญมาก

2.2 กลไกสำคัญในการตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญประการต่อมา คือ แนวทางปฏิบัติ เครื่องมือหรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งถือว่าขณะนี้ต้องมีการปรับปรุงในหลายๆ ด้าน เนื่องจากตอนนี้ประชาชนเริ่มมีความเข้าใจมากขึ้น เริ่มมาขอเรื่องมากขึ้นมีการมายื่นอุทธรณ์ในเรื่องต่างๆ มากขึ้น เจ้าหน้าที่ที่รองรับงานจะต้องพิจารณาในเรื่องอัตรากำลังให้มีความเพียงพอและเหมาะสม

2.3 ประกาศของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารถือเป็นประโยชน์อย่างมาก เช่น การประกาศประกวดราคา ประชาชนควรรู้ว่ารัฐบาลได้ใช้เงินในโครงการอะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน รถไฟฟ้าเส้นไหน ควรสร้าง สร้างเมื่อไหร่ สร้างบนดินหรือสร้างใต้ดิน จะมีผลกระทบอย่างไรต่อวิถีชีวิตของประชาชน จะเริ่มดำเนินการเมื่อไหร่และเส้นทางจะเริ่มจากไหนถึงไหน ประชาชนสามารถวางแผน ทั้งในเรื่องธุรกิจและชีวิตความเป็นอยู่สำหรับอนาคตได้ นอกจากนี้ข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนได้รับรู้ก็เป็นกลไกส่วนหนึ่งในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส เป็นเรื่องที่ได้ทุกอย่างตามเจตนารมณ์ตามกฎหมาย ประเทศชาติได้ ประชาชนได้ถือว่าเป็นตัวอย่างหนึ่งของประโยชน์ของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

2.4 ในเรื่องกรอบเวลาในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ขอคณะกรรมการได้เสนอแนะไปยังคณะรัฐมนตรีควรกำหนดกรอบเวลาประมาณ 15 วัน ควรให้ข้อมูลข่าวสารถึงประชาชน หากไม่ถึงก็ต้องแจ้งให้ประชาชนทราบว่าเหตุติดขัดที่ขึ้นตอนใด

นอกจากนั้นยังได้เสนอแนะคณะรัฐมนตรีว่าควรกำหนดเป็นหลักการให้หน่วยงานต่างๆ ที่มีเว็บไซต์ ให้นำประกาศการประกวดราคาทุกอย่างและผลการประกวดราคาออกตามเว็บไซต์ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในการดำเนินธุรกิจ

2.5 ในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารนั้นจะอย่างไรที่จะรักษาคุณภาพระหว่างการปกปิดและการเปิดเผย เช่น ข้อมูลข่าวสารนี้เป็นข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต้องเปิดเผย แต่ขณะเดียวกันก็มีเรื่องความมั่นคงของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การเปิดเผยอาจกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือกระทบสิทธิส่วนบุคคลจะแก้ไขอย่างไร

กรณีการดักฟังทางโทรศัพท์ ซึ่งบางหน่วยงานมีอำนาจตามกฎหมายเช่น ป.ป.ส. กรมสืบสวนคดีพิเศษ ฯลฯ แต่บางหน่วยงานไม่มีอำนาจตามกฎหมายแต่จำเป็นต้องปฏิบัติงาน เช่น ดำรวจ จึงต้องขอความร่วมมือองค์กรที่ให้บริการโทรศัพท์ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นเรื่องที่กระทบต่อความรู้สึก ไปทราบข้อมูลการทำธุรกิจของเขา โดยเฉพาะนักลงทุนต่างประเทศ ถ้าจะไปทำธุรกิจประเทศใด หากเขามีความรู้ดีกว่าข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไม่ได้รับความคุ้มครองจะมีผลต่อการตัดสินใจในการลงทุนทำธุรกิจ อย่างนี้จำเป็นต้องสร้างดุลยภาพ ระหว่างเจตนาธรรมของรัฐธรรมนูญ ความโปร่งใส ความมั่นคง และไม่กระทบสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนด้วยเช่นกัน จึงได้มีการหารือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาไปศึกษาว่าควรมีกฎหมายกลางหรือควรมีกฎหมายเฉพาะเพื่อให้การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีกฎหมายรองรับ

2.6 การคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลมีประโยชน์ในเรื่องบรรยากาศการลงทุนและเป็นมาตรฐานของประเทศ หากระบบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไม่มีมาตรฐานระหว่างประเทศอาจเกิดกรณีไม่ให้ความร่วมมือในการส่งข้อมูลหรืออาจกลายเป็น TRADE BARRIER ขึ้นมา เพราะทุกวันนี้จะมีการยกจุดอ่อนหรือความไม่เป็นมาตรฐานของประเทศที่ด้อยกว่ามาเป็นหลักเกณฑ์ในการทำการค้าขายซึ่งกันและกัน ในกระแสโลกาภิวัตน์การแข่งขันในเชิงเศรษฐกิจการค้าทุกอย่าง อะไรที่สามารถจะสร้างมาตรฐานประเทศไทยให้เกิดขึ้นได้ต้องสร้างในทุกๆ เรื่อง มาตรฐานเรื่องคน การศึกษา เศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน กีฬา การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พรรคการเมือง มาตรฐานรัฐธรรมนูญ และมาตรฐานทุกด้านที่เป็นโครงสร้างสำคัญของสังคม เพราะมาตรฐานทำให้เกิดความเชื่อมั่นในเรื่องการต่างประเทศ การท่องเที่ยว การลงทุน การค้า ในวันนี้ประเทศเปลี่ยนไปโลกเปลี่ยนไปทุกอย่างเป็นสากล ไม่มีพรมแดน

2.7 เรื่องพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารเป็นการสร้างมาตรฐานของประเทศอย่างหนึ่ง ฉะนั้น จากนี้ไป ปีต่อๆ ไปต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับระบบการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและระบบในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งระบบในการสร้างความมั่นคงของรัฐให้เกิดขึ้น

3. การอภิปรายเรื่อง “สิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกับการเสริมสร้างการบริหารที่โปร่งใส และข้อเสนอต่อแนวทางที่จะทำไปสู่ความสำเร็จในระยะอันใกล้

3.1 นายชัชทอง โอภาสศิริวิทย์

3.1.1. ในการขอข้อมูลข่าวสารนั้นตามกระบวนการต้องไปขอข้อมูล ณ หน่วยงานที่ครอบครองข้อมูลข่าวสารนั้น หากหน่วยงานนั้นไม่ได้ครอบครองข้อมูลข่าวสารนั้นก็หมายความว่าต้องแนะนำว่าจะไปขอที่ไหน หากหน่วยงานนั้นเฉยหรือช้า ผู้ขอก็มีสิทธิร้องเรียนได้ ตามมาตรา 11 กำหนดว่าหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องจัดหาให้ภายในเวลาอันสมควร ซึ่งได้ใช้เวลาพิจารณากันมานานแล้ว

ว่าเวลาอันสมควรควรจะเป็นเท่าใด จากบทบัญญัติของพระกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กำหนดไว้ว่าการติดต่อราชการไม่ว่าระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนอย่างช้าที่สุดภายใน 15 วัน จะต้องมีการแจ้งผล ในการประชุมเมื่อเดือนตุลาคม 2547 คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการจึงมีมติให้หน่วยงานของรัฐจะต้องแจ้งผลการขอข้อมูลข่าวสารให้ผู้ขอทราบอย่างช้าภายใน 15 วัน และให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อเป็นมติคณะรัฐมนตรีต่อไป ดังที่รองนายกรัฐมนตรีได้กล่าวแล้วข้างต้น

3.1.2 รัฐธรรมนูญมาตรา 58 ให้ความคุ้มครองสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ยกเว้นเฉพาะ เรื่องที่กระทบต่อความมั่นคงหรือกระทบต่อสิทธิอันพึงคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ขณะนี้กฎหมายที่รองรับรัฐธรรมนูญมาตรา 58 ก็ต้องถือว่าพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นกฎหมายหลักหรือกฎหมายกลางในการรองรับสิทธิของประชาชน ขณะเดียวกันในมาตรา 59 เป็นเรื่องของการคุ้มครองสิทธิที่มีลักษณะของความมีส่วนได้เสีย คือการคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับข้อมูลหรือคำชี้แจงหรือเหตุผล ในกรณีที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินโครงการที่อาจจะกระทบสิ่งแวดล้อมหรือส่วนได้เสียของชุมชน ซึ่งจะเห็นว่าสิทธิตามมาตรา 59 แคลงมา แต่จะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องกระบวนการประชาธิปไตยหรือกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

3.1.3 เจตนารมณ์หรือหัวใจสำคัญของกฎหมายข้อมูลข่าวสารมุ่งหมายสูงมาก โดยต้องการให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อจะได้ใช้สิทธิทางการเมืองให้ถูกต้องตรงตามความจริง เพื่อส่งเสริมให้เกิดรัฐบาลที่เป็นไปโดยประชาชนมากยิ่งขึ้น รัฐบาลที่เป็นไปโดยประชาชนนั้นต้องมีสองอย่างคือประสิทธิภาพ และมีความโปร่งใส

3.1.4 ในการไปตรวจราชการ 3 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดรายงานที่ไม่ปรากฏการปฏิบัติหน้าที่เข้าข่ายทุจริต คะแนนความโปร่งใสของประเทศไทยที่องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติทำไว้ว่าประเทศไทยได้คะแนนประมาณ 3.0 หรือ 3 กว่าๆ จากคะแนนเต็ม 10 น่าจะเปลี่ยนไป เรื่องสำคัญประการหนึ่งก็คือเรื่ององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโปร่งใสเพราะมีอยู่ประมาณ 8,000 หน่วย ถ้าสามารถทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโปร่งใสได้จะแก้ไขปัญหาของบ้านเมืองได้มาก ซึ่งคงต้องใช้กลไกตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารผลักดันในเรื่องกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพโปร่งใสต่อไป

3.1.5 สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการคงจะต้องถือเป็นเป้าหมายที่จะต้องบรรลุใน 4-5 ปีข้างหน้า ชงหรือเป้าหมาย จะต้องทำให้หน่วยงานของรัฐในทุกระดับทั้งในส่วนกลางส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นปฏิบัติให้ได้คือศูนย์ข้อมูลข่าวสารของทุกหน่วยงานต้องเอาประกาศประกวดราคาจัดซื้อจัดจ้างและผลการพิจารณา แผนงาน โครงการงบประมาณมาตั้งแสดงให้ประชาชนเข้า

ตรวจดู ถ้าไม่ทำต้องมีมาตรการรายงาน หน่วยงานใดไม่ปฏิบัติอาจจะต้องมีกระบวนการที่ต้องรายงานต่อ
สาธารณะให้ทราบ อาจต้องทุก 3 เดือนหรือ 6 เดือน เพื่อทำให้เกิดความสำเร็จอย่างแท้จริง

3.1.6 สิ่งที่ยังขาดอยู่ก็คือระบบการตรวจวัดความโปร่งใสการใช้อำนาจรัฐในทุก
เดือนอย่างต่อเนื่อง สิ่งนี้จะต้องผลักดันให้เกิดขึ้น จะต้องมีการตรวจวัดไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ได้แล้วแต่
เพื่อให้สามารถประเมินในระดับประเทศได้ว่าความโปร่งใสหรือการพัฒนาประสิทธิภาพนั้นได้บรรลุ
เป้าหมายขั้นตอนใด หน่วยใดที่มีความย่อหย่อนในเรื่องนี้

3.2 ดร.จรี วิจิตรวาทการ

เลขาธิการองค์การเพื่อความโปร่งใสแห่งประเทศไทย

3.2.1 เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐคุ้นเคยกับวัฒนธรรมความลับจึงยากมากที่จะ
เข้าใจถึงขั้นตอนการปฏิบัติการปฏิบัติที่จะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นระบบซึ่งเป็นอุปสรรคข้อหนึ่ง อีก
ภาพหนึ่งสังคมไทยเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมาน้อยเพียงใด นักวิชาการ ผู้สื่อข่าว
ประชาชนที่มีการศึกษาสูงเข้าใจดีมาก แต่ประชาชนหกลีบด้านเข้าใจแค่ไหน วัฒนธรรมการทำงานของ
ไทยที่ต่างคนต่างทำต่างคนต่างอยู่ เป็นอาณาเขตของตน หน่วยงานของรัฐเองก็ไม่แชร์ข้อมูลไม่มีความ
โปร่งใส ในกรมเดียวกันก็ไม่ได้เปิดเผยโปร่งใสต่อกัน สิ่งเหล่านี้เป็นกำแพงที่ต้องพังทลายออกไปเพื่อให้
เกิดวัฒนธรรมใหม่

3.2.2 ผู้นำต้องมีความเชื่อลึกๆ ว่าการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นเรื่องที่ดี ต้องทำ
บรรยากาศให้เกิดความโปร่งใสต้องมีความแน่วแน่ในการที่จะเชื่อว่าการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นเรื่องปกติ
ไม่ใช่เรื่องเฉพาะพิเศษ เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง ดังนั้น อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ
จะต้องเข้าใจในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารว่าคืออะไร ยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติและปฏิบัติได้

อย่างไรก็ตามปัญหาการปฏิบัติอาจจะเกิดขึ้นได้เนื่องจากการจัดเก็บไม่เป็น
ระบบ ลำบากในการค้นหา จึงควรที่จะนำเอาระบบเทคโนโลยีเข้ามาใช้ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องให้การสนับสนุน
เรื่องฮาร์ดแวร์ งบประมาณ และเครื่องมือในการทำงาน รวมทั้งการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรด้วย โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจว่าเป็นงานประจำ ไม่ใช่งานพิเศษ ต้องให้ประชาชนมีความรู้สึกรู้สึกว่าภาครัฐนั้น
มีความน่าเชื่อถือหรือมีความโปร่งใส

3.2.3 ระบบราชการเปิดนั้นต้องสร้างวัฒนธรรมของความเปิดในทุกๆ มิติ สร้าง
วัฒนธรรมทุกด้านตั้งแต่แนวคิด ความเชื่อ แนวปฏิบัติ และการที่ขอมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการที่มา
ติดตามดู หากเกิดวัฒนธรรมโปร่งใสในสังคมจริงๆ แล้ว ความโปร่งใสจะทำให้แก้ปัญหาอื่นๆ ที่ตามมาได้
หลายอย่าง ความโปร่งใสไม่ได้แปลว่า ไม่มีคอร์รัปชัน เป็นแต่กลวิธีการที่จะช่วยลดการคอร์รัปชันให้
น้อยลง และยังมีปัจจัยเสริมที่เอื้อต่อระบบเปิดคือระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ดี

3.2.4 ในประเทศที่มีการเปิดเผยข้อมูลมานานแล้วหรือว่ามีระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ดีประชาชนมีส่วนร่วม มักจะมีองค์กรอิสระที่เราเรียกว่าองค์กรกึ่ง NGO ซึ่งจะคอยดูแลเรื่องความโปร่งใสของข้อมูลโดยเป็นที่พึ่งพาของประชาชน มีการสอนให้ความรู้แก่ประชาชน มีการกดดันให้ภาครัฐเกิดความโปร่งใสขึ้น ถ้ากรณีวิกฤตและมีความสำคัญองค์กรเหล่านี้จะเข้าไปช่วยเสริมรวมทั้งให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการฟ้องร้องนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ฉะนั้น ประชาชนมองว่ามีที่พึ่งสังคมไทยยังขาดสิ่งนี้ การรวมกลุ่มของประชาชนในการที่จะเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ มีทนาย มีความเชี่ยวชาญ ช่วยกันผลักดันให้เกิดความโปร่งใสมากขึ้น แม้ฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติงานด้านข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่างๆ อาจจะเจอปัญหาอุปสรรครู้สึกทำงานยากหากมีการสร้าง Network ให้มีการพบปะถกคุยกันเองว่าในแต่ละปัญหาควรแก้อย่างไร ก่อให้เกิดกำลังใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความสำเร็จในงานก็น่าจะเป็นอีกหนทางหนึ่ง

3.2.5 ตามโจทย์การสร้างความสำเร็จสำหรับประเทศไทยในระยะสั้น ควรจะทำอะไรบ้าง ประการแรกต้องโหมในเรื่องการประชาสัมพันธ์โดยภาษาต่างๆ ให้เกิดความเข้าใจทั่วสังคม ประการที่สองควรจะมีการส่งเสริมหรือทำให้เกิดองค์กรกึ่ง NGO ทำหน้าที่สองอย่าง คือ ช่วยประชาชนและกดดันภาครัฐให้เกิดความโปร่งใส และประการสุดท้าย คือ การให้รางวัลความโปร่งใสประจำปีแก่หน่วยงานที่ให้ข้อมูลข่าวสารเร็ว โดยการสร้างแบบประเมินตนเองหรือตรวจสอบตนเอง

3.2.6 ปัจจุบันถ้าไปทำการสำรวจถามว่าบุคคลกลุ่มไหนเป็นกลุ่มที่ไม่น่าไว้วางใจมากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องคอร์รัปชัน หลายประเทศเหมือนกับประเทศไทยก็คือนักการเมืองคอร์รัปชันมากที่สุด เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่ได้เป็นที่ยอมรับหรือนับถือของประชาชนเท่าไร เราควรพลิกสถานการณ์จากการยอมรับ Public Institution น้อยมาให้เกิดความเชื่อถือศรัทธา และกลไกอันหนึ่งวิธีทางอันหนึ่งที่ทำให้เกิดอันนั้นก็คือการให้ความร่วมมือให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้อะไรที่เปิดเผยไม่ได้ก็ต้องอธิบายให้เข้าใจชัดเจน อย่างเช่นไม่ควรเปิดเผยความลับทางด้านเรื่องของความมั่นคง หรือเรื่องของข่าวกรองหรือการคุ้มครองบุคคลที่ให้ข้อมูลพิเศษกับภาครัฐเป็นต้น

3.3 นายแพทย์พลเดช ปิ่นประทีป

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาประชาสังคม สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

3.3.1 ประเด็นที่ขอเสนอในการสัมมนาครั้งนี้มี 3 ประเด็น คือ

(1) ประเด็นที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (สขร.) ในมุมมองของเครือข่ายองค์กรตรวจสอบภาคประชาชน

(2) ประเด็นที่ 2 สถานการณ์และสถานภาพของเครือข่ายองค์กรตรวจสอบภาคประชาชน

(3) ประเด็นที่ 3 ข้อเสนอในเรื่องงาน 2 งาน ในระยะกลางและระยะยาว

3.3.2 ประเด็นแรก สขร. ในมุมมองของเครือข่ายองค์กรตรวจสอบภาคประชาชน

(1) คิดว่าการมีกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นหลักใหม่ที่สำคัญของประเทศ ในการที่ประเทศไทยได้ตัดสินใจเชิงนโยบายที่จะสร้างกลไกนี้ขึ้นมาเพื่อสร้างความปลอดภัยหรือธรรมาภิบาลถือเป็นหลักใหม่ที่สำคัญ

(2) เครือข่ายเห็นว่า สขร. เป็นองค์กรพันธมิตรเป็นหนึ่งในสิบสี่องค์กรที่เรียกว่าองค์กรภาคีด้านคอร์รัปชัน อย่างไรก็ตามพบว่าองค์กรภาคียังใช้บริการตรวจสอบของ สขร. น้อยมาก

(3) บทเรียนจากญี่ปุ่นที่อาจารย์พิเศษฐ เมลานันท์ อาจารย์สอนทางด้านนิเทศศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยนิกะตะ ได้ศึกษาเปรียบเทียบกรณีการขอข้อมูลข่าวสารของไทยกับญี่ปุ่นพบว่า ญี่ปุ่นขอข้อมูลข่าวสารเพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะ 90 % อีก 10 % เป็นเรื่องประโยชน์ส่วนตัว กลับกันกับไทยที่ขอข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์ส่วนตัว 90 % ประโยชน์สาธารณะ 10% แม้ว่าไทยกับญี่ปุ่นจะมีบริบทที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรมทางสังคม ทางระดับการศึกษา ทางระดับการตื่นตัว ทางความรู้ และทางประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องที่ สขร. ต้องคิดต้องไปหนุนส่งเสริมให้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจและตื่นตัวในเรื่องประโยชน์สาธารณะมากขึ้น

3.3.3 ประเด็นที่สองเครือข่ายของภาคประชาชนที่ทำงานในเรื่องตรวจสอบการคอร์รัปชันหรือตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐนั้นมีความตื่นตัวมาก ทำงานกันในลักษณะอาสาสมัครลงทุนทั้งแรงกายแรงใจและแรงทรัพย์ของตนเองมาทำการขับเคลื่อนมีกลุ่มทำงานทั่วประเทศทุกจังหวัดเป็นหมื่นๆ ตรงนี้จะเป็นประโยชน์ต่อ สขร. หากคิดอ่านจะทำอะไรด้านนี้

เจ็ดปีที่ผ่านมาประเทศไทยและสังคมไทยได้ลงทุนเรื่องประชาธิปไตยและการเมืองครั้งสำคัญ รวมทั้งการมี สขร. ขึ้นมาด้วย Input ที่ใส่เข้าไป และ Output ที่ออกมาจนถึงว่ายังไม่น่าพอใจน่าจะได้อีกกว่านี้ Process ของการทำงานมีอะไรบกพร่องหรือไม่

จากประสบการณ์การทำงานของวิทยากรในการทำงานกับชุมชนกับสังคม ต้องเคลื่อนสังคม, ต้องก้าวออกจากห้องตรวจโรคสี่เหลี่ยมออกไปทำงานกับชุมชน สามารถที่จะ Mobilize Resource จากภาคราชการไปสนับสนุนขับเคลื่อน สร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวของประชาชนได้และได้อย่างต่อเนื่อง การที่ สขร. คาดหวังว่าจะตื่นตัวแล้ววิ่งเข้ามาเรานั้นอาจจะไม่เกิด ต้องทำงานในลักษณะการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายและพัฒนาความแข็งแกร่งของเครือข่าย จุดสำคัญคือการมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง มีการติดต่อกันระหว่างสมาชิกเป็น Network System มี Action ร่วมกันรักษาสัมพันธภาพในเครือข่ายอย่าง

สม่ำเสมอ ถ้ามีเครือข่ายอาสาสมัครที่ทำงานร่วมกับ สขร. อย่างกว้างขวางจะทำให้จิตวิญญาณหรือเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์ของการมีกฎหมายฉบับนี้และ สขร. โดดเด่นในชีวิตจริงได้

3.3.4 ประเด็นที่สามสำหรับข้อเสนอระยะสั้นได้เสนอไปแล้ว ส่วนข้อเสนอระยะกลางและระยะยาวนั้นเห็นว่าความคิดริเริ่มของอาจารย์ ดร. สมคิด ในเรื่องกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับที่สำคัญคือกฎหมายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายองค์การภาคีด้านคอร์รัปชันเห็นร่วมกันว่าควรมีกฎเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นเรื่องเป็นราว

3.3.5 หากรัฐบาลเต็มใจให้การสนับสนุนให้เกิดการด้านคอร์รัปชันแก้ปัญหาคอร์รัปชันอย่างเป็นเรื่องเป็นราวจริงจัง ก็น่าจะจัดตั้งองค์การลักษณะมหาชนขึ้น อาจใช้ชื่อองค์การมหาชนเพื่อความโปร่งใสอยู่ในกำกับของรัฐสภาเพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงได้สนใจ สำหรับการเงินนั้นเอาไปเชื่อมโยงกับงานวิจัยของสภาพัฒนาฯ ทางสภาพัฒนาฯ ได้ศึกษาโครงการขนาดใหญ่ของรัฐเป็นสิบๆ โครงการเมื่อดำเนินการไปแล้วก็เกิดปัญหาไม่ว่าโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก หินกรูด จะไปข้างหน้าก็ไม่ได้ถอยหลังก็ไม่ได้ ตรงนี้ก็จะเกิดความลำบากและทุกข์ไปด้วยกัน ทั้งนี้เกิดจากปัญหาในเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น จึงเสนอว่าให้รัฐกันเงิน 1% ของโครงการพัฒนาขนาดใหญ่หรือโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่เข้ามายังกองทุนมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิดูแล โดยมีองค์ประกอบเป็นพหุภาคี โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 80% ทางด้านสังคม ที่เหลือเป็นข้าราชการ นักการเมือง ตัวแทนองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง จึงใคร่ลองนำเสนอเป็นครั้งแรก

3.4 รศ.ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3.4.1 กฎหมายข้อมูลข่าวสารเป็นกฎหมายที่ประสบความสำเร็จพอสมควรและเป็นที่รู้จักมากฉบับหนึ่ง เป็นกฎหมายที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของหน่วยราชการมาก เมื่อลองเทียบกับกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองซึ่งเป็นกฎหมายฉบับหนึ่งที่มุ่งเน้นปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของระบบราชการ คนรู้จักน้อยและการปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้น้อยมาก จากเวลาที่ผ่านมา 7 ปี จึงถึงเวลาพอสมควรจะมาทบทวนเรื่องข้อบกพร่องของกฎหมายข้อมูลข่าวสารและมองไปข้างหน้าว่ากฎหมายข้อมูลข่าวสารควรจะมีการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางใดบ้าง โดยขอเสนอ 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ

- (1) ขอบเขตและเนื้อหาของกฎหมายว่ามีปัญหาอะไรบ้าง
- (2) กระบวนการตามกฎหมายฉบับนี้
- (3) การบังคับใช้กฎหมาย

3.4.2 ประเด็นที่หนึ่งขอบเขตและเนื้อหาของกฎหมายซึ่งมีอยู่หลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายฉบับนี้มีปัญหาอยู่พอสมควร โดย

(1) เราร่างกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายกลางที่มุ่งให้กฎหมายฉบับนี้ไปชนะกฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่ก่อน พ.ศ. 2540 โดยปีก่อน 2540 เรามีทัศนคติในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารค่อนข้างมากกฎหมายฉบับนี้จึงมุ่งเปลี่ยนระบบทั้งหมดบอกว่าข้อมูลข่าวสารของราชการเปิดเผยได้ เราไปไกลมากโดย SWING จากซ้ายไปของขวาถึงขนาดว่าแม้คนไม่มีส่วนได้เสียเลยไม่เกี่ยวข้องเลยก็สามารถขอลูข้อมูลข่าวสารของราชการได้ เจ็ดปีที่ผ่านมาประสบการณ์ของการขอข้อมูลข่าวสารเทียบกับต่างประเทศน่าจะสรุปได้พอสมควรว่าการเปิดแบบนี้เปิดมากเกินไป เพราะถ้าเรากำหนดว่าคนนี้ไม่มีส่วนได้เสียในข้อมูลข่าวสารนั้นเลย – สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้นได้คิดว่ามีปัญหากับระบบราชการค่อนข้างมาก ซึ่งคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ใช้หลักการมีส่วนได้เสียไปชี้บางประเด็นว่าข้อมูลข่าวสารบางชนิดที่ต้องมีส่วนได้เสียเท่านั้นจึงจะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้นได้

(2) กรณีมีคนใช้สิทธิเกินส่วนอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งมุ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อราชการคือขอขึ้นหนึ่งแล้วไม่ให้ไปขออีกสิบขึ้นวันนี้อพรงนี้ขอมะรินนี้ขอ ทั้งๆ ที่ข้อมูลข่าวสารนั้นไม่ได้เอาไปทำประโยชน์อะไรเพียงแต่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฉบับปัจจุบันรับรองไว้จึงจำเป็นต้องปรับแก้ไขในส่วนนี้

(3) ขณะนี้มีการร่างกฎหมายข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลมีปัญหาว่าควรแยกกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลออกไปจากกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการหรือไม่ ในหมู่คนที่จับเรื่องข้อมูลข่าวสารยังไม่เป็นที่ยุติ

(4) เรื่องข้อมูลข่าวสารขององค์กรอิสระ ซึ่งมีกรณีของ ก.ก.ต. ที่ศาลรัฐธรรมนูญชี้ขาดไปแล้วว่าผู้ขอไม่สามารถเข้าถึงได้ ป.ป.ช. เคยเปิดเผยเรื่องทุจริตฯ แต่หลายเรื่อง ป.ป.ช. ไม่เปิดเผย โดยอ้างว่าตัวเองมีกฎหมายเฉพาะของตนเอง และ สขร. ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของประเทศ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเขาไม่เชื่อใจ สขร. เขาารู้สึกว่า สขร. ไม่ได้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในเรื่องข้อมูลข่าวสารที่เขาได้อยู่ ดังนั้น จึงเคยเสนอให้ตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะ

(5) การกำหนดข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมที่ต้องเปิดเผยตามที่กำหนดเอาไว้ในมาตรา 7(5) มาตรา 9 (8) 7 ปีที่ผ่านมาคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารได้ประกาศเพียง 2 เรื่องเท่านั้น เรื่องสัญญาควรจัดทำบัญชีของสัญญาประเภทต่างๆ และประกาศให้อยู่ในมาตรา 9 แล้วนำไปไว้ในห้องข้อมูลข่าวสาร

3.4.3 ประเด็นที่สอง เรื่องกระบวนการตามกฎหมาย กระบวนการขอข้อมูลข่าวสารได้แก้ปัญหาเวลาอันสมควรไปแล้วส่วนหนึ่ง แต่ปัญหาเรื่องเวลาในการวินิจฉัยอุทธรณ์ กฎหมายกำหนดเอาไว้ 30 วัน จริงๆ ทำไม่ได้ ต้องไปเร่งเวลาให้เร็วยิ่งขึ้น เพราะการได้ข้อมูลข่าวสารนี้ต้องได้

ทันเวลา ไม่ว่าจะเอาไปลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ การทำวิทยานิพนธ์ การใช้ต่อสู้คดีในศาลต้องได้ภายในเวลาที่จำเป็น ถ้าเข้าไปได้ไปก็ไม่ได้มีความหมายจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องทบทวน

3.4.4 ประเด็นที่สามการบังคับใช้กฎหมายหน่วยราชการได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติไปพอสมควร แต่ปรับไปในทิศทางที่ควรจะเป็นหรือยัง คำตอบเช่นเดียวกับนายแพทย์พลเดช คืออยากได้มากกว่านี้ อยากให้คนในหน่วยราชการเข้าใจว่าสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นเรื่องปกติธรรมดาทั่วไปของการปฏิบัติราชการไม่ใช่เขาเข้ามาขอข้อมูลข่าวสารเพื่อก่อความระบอบราชการหรือการทำให้ระบบราชการมีปัญหาถ้าคิดอย่างนี้คิดผิด

สิ่งหนึ่งที่กฎหมายข้อมูลข่าวสารไม่พูดถึงคือการเก็บข้อมูลข่าวสารลงคอมพิวเตอร์และให้คนเข้าไปถึงได้ ไม่ต้องเจอคนให้เขาเข้าไปที่คอมพิวเตอร์และคุยกับคอมพิวเตอร์จะดีกว่า ทำแบบนี้จะช่วยลดความขัดแย้งการเผชิญหน้าและทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

ประการสุดท้ายคือเรื่องการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร คณะกรรมการวินิจฉัยได้วินิจฉัยไว้จำนวนมาก เรื่องใดเปิดเผยได้บ้าง เช่น รายชื่อ Reader เรื่องโฉนดที่ดิน ส่วนงานการสอบสวนทางวินัยหลายหน่วยงานก็ยังปฏิเสธคำขอเช่นเดิม เมื่ออุทธรณ์มากรรมการวินิจฉัยก็สั่งเปิดเผย 90 - 95 % จึงใคร่ขอให้ผู้เข้าร่วมสัมมนากลับไปทบทวนว่ามีคำขอเช่นนั้นบ้างหรือไม่ ถ้ามีคำวินิจฉัยเป็นแนวทางอยู่แล้วให้รีบเปิดเผยให้ผู้ขอไปเลย

3.5 รศ.ดร.วิทยา ตันสุวรรณนนท์

กรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

3.5.1 การอภิปรายครั้งนี้จะแบ่งออกเป็นสามด้าน คือ

- (1) ด้านแรก เป็นด้านของประชาชนเพราะพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการประชาชนเป็นส่วนสำคัญที่สุดเราต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วม
- (2) ด้านที่สอง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามที่ประชาชนร้องขอ
- (3) ด้านที่สามเกี่ยวกับการทำงานของ สขร. หรือการทำงานของคณะกรรมการวินิจฉัยฯ ทำอย่างไรจะให้เร็วขึ้น

3.5.2 ด้านแรก ประชาชนผู้มาขอข้อมูลข่าวสารแล้วกระบวนการชักช้าคนขอก็คงเบื่อ ในการพิจารณาอุทธรณ์ก็เช่นกันเป็นเรื่องเดือนร้อนมีความจำเป็น ต้องใช้เวลากว่าจะวินิจฉัยได้หกเดือนหรือปีหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่มาก

ขณะที่เราพยายามให้ประชาชนมาใช้สิทธิเพิ่มมากขึ้นนั้น ปัจจุบันปรากฏว่าผู้ใช้สิทธิมากที่สุดคือประชาชนที่เป็นข้าราชการซึ่งอุทธรณ์ในเรื่องขอสำนวนการสอบสวนทางวินัย

รองลงมาคือการเลื่อนขึ้นเงินเดือน ในการวินิจฉัยนั้นผู้ขอและองค์กรภาคประชาชนขอให้วินิจฉัยให้เสร็จภายในสองอาทิตย์หรือเร็วกว่านั้น เราอาจต้องปรับแก้กระบวนการ เช่น มีกรรมการวินิจฉัยชุดหนึ่งพิจารณาเรื่องด่วน เรื่องที่เป็นประโยชน์สาธารณะ สื่อมวลชนเองตั้งใจที่จะตีพิมพ์เรื่องราวต่างๆ อยู่แล้ว เราควรใช้เทคนิควิธีการบางอย่างในเชิงรุกเช่นการแจ้งสิทธิให้ผู้มีปัญหาหรือเดือดร้อนทราบโดยตรงเลย เรื่องเหล่านี้พอเป็นข่าวขึ้นมาประชาชนทราบไปเรื่อยๆ ก็จะมาใช้สิทธิกันมากขึ้น

3.5.3 ด้านที่สอง ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การบริหารบ้านเมืองที่ดี มาตรา 43 ได้ระบุไว้ว่าการปฏิบัติราชการเรื่องใดๆ โดยปกติให้ถือเป็นเรื่องเปิดเผยเว้นแต่กรณีความจำเป็นอย่างยิ่ง เช่น เรื่อง ความมั่นคงหรือเรื่องสิทธิส่วนบุคคล สขร.น่าจะทำงานเชิงรุกร่วมกับ ก.พ.ร.สำนักงานงบประมาณ ในการประเมินหน่วยราชการที่ไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เพราะ สขร. เองคงไม่มีกำลังพอที่จะไปตรวจหน่วยราชการทั้งหมดทั่วประเทศ

3.5.4 ด้านที่สาม เรื่องการวินิจฉัยอุทธรณ์ที่ล่าช้า เนื่องจากกระบวนการมีหลายขั้นตอน แต่ละขั้นตอนต้องใช้เวลาดำเนินการ แนวทางการปรับปรุงอาจใช้วิธีทำงานไปพร้อมๆ กัน เช่น เมื่อมีเรื่องอุทธรณ์เข้ามาในระหว่างการส่งเรื่องเข้าองค์คณะก็ให้ สขร. ทำหนังสือถึงหน่วยงานที่ถูกอุทธรณ์ให้ส่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประเด็นอุทธรณ์มา เมื่อเรื่องอุทธรณ์ถึงองค์คณะก็สามารถพิจารณาได้ทันที การเขียนคำวินิจฉัยก็เช่นกันเกือบจะมี Format อยู่แล้วสามารถเตรียมการเขียนร่างคำวินิจฉัยได้ และสุดท้ายก็คือการพิมพ์ซึ่งจะต้องมีชุดคอมพิวเตอร์ไว้ในห้องประชุมสำหรับแก้ไขร่างคำวินิจฉัยเพื่อให้สะดวกรวดเร็วและกรรมการวินิจฉัยจะลงนามได้ทันที ทั้งหมดนี้ก็จะช่วยให้กระบวนการวินิจฉัยอุทธรณ์รวดเร็วขึ้น

4. การอภิปรายเรื่อง “การคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของประเทศไทย : ข้อเสนอสำหรับปัจจุบันและอนาคต

4.1 รศ.ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ

ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

4.1.1 ในเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีกรณีศึกษาอยู่หลายเรื่องที่เป็นปัญหาให้ถกเถียงกันดังตัวอย่าง

(1) การรณรงค์ทำสงครามกับยาเสพติดทำให้มีผู้เสียชีวิตไปประมาณ 2,500 คน ซึ่งยังหาสาเหตุหรือคำตอบไม่ครบ รองนายกรัฐมนตรี (ดร.วิษณุ เครืองาม) ประธานกรรมการข้อมูลข่าวสารขณะนั้นตั้งข้อสังเกตไว้ว่าเป็นเพราะหน่วยราชการต่างๆ ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารคือไม่รักษาความลับ ไม่รักษาข้อมูลข่าวสารที่ได้จากการรวบรวมชื่อตลอดจนพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพปล่อยให้รั่วไหลไปยังบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องและเป็นเหตุให้เกิดการทำร้ายกันขึ้นมา

(2) กรณีเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐในภาคใต้ ทางราชการได้ออกประกาศจับบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด พูโลออกมาโฆษณาว่าข้อมูลของรัฐล้ำหลังมากและภาพที่ออกประกาศจับเป็นภาพเก่าอย่างน้อย 15 ปี สะท้อนให้เห็นว่าเรามีปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร พูโลประกาศว่าภาพบางภาพถ่ายไว้ตั้งแต่บุคคลนั้นยังไม่มีหนวดทางราชการจึงสร้างหนวดอิเล็กทรอนิกส์ใส่เข้าไป ภาพการวางหนวดยังวางไม่ตรง สิ่งนี้เป็นเพราะการทำสิ่งที่เรียกว่า Profile Matching ทำไม่เรียบร้อยไม่ดีพอ

(3) เรื่องข้อมูลเกี่ยวกับการใช้โทรศัพท์และการดักฟังโทรศัพท์ที่ผู้ประกอบการโทรศัพท์เคยให้บริการแก่เจ้าหน้าที่มาโดยตลอดต่างๆ ที่รู้ว่ามีปัญหาแต่ไม่เคยคิดว่าจะเป็นปัญหาใหญ่ แต่เป็นเรื่องเมื่อเกิดคดีอุ้มและการจับกุมนายตำรวจ ในการตรวจสอบข้อมูลวิธีนี้มีกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ ป.ป.ส. แต่ต้องขออนุญาต การดักฟังโทรศัพท์เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ การดักฟังไม่ได้มีเฉพาะในประเทศไทย ในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาก็มี การกระทำได้กล่าวโดยหน่วยงานที่ไม่มีอำนาจตามกฎหมายเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญตามมาตรา 34 และมาตรา 37

(4) กรมสรรพากรไปขอข้อมูลจากธนาคารพาณิชย์ของรัฐเพื่อจะทราบว่าใครมีเงินฝากเยอะ จะได้ไปตรวจสอบว่าเสียภาษีครบถ้วนหรือไม่ ซึ่งคณะกรรมการฯ ให้คำแนะนำว่าทำไม่ได้ เพราะเหตุว่าการมีเงินเยอะไม่ได้หมายความว่าเขาหลีกเลี่ยงภาษีส่วนที่สงสัยว่าใครหนีภาษีแล้วตรวจสอบเป็นรายๆ ทำได้เพราะเป็นอำนาจหน้าที่ แต่ถ้าหากคิดว่าใครที่มีเงินมากผู้นั้นหนีภาษีก็ไม่ได้ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของกรมสรรพากรตามวัตถุประสงค์ตามที่กฎหมายกำหนดให้ กรมสรรพากรไม่มีอำนาจที่จะรวบรวมข้อมูลแบบนี้

4.1.2 การตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งกระทบไปถึงเรื่องอื่นๆ มากมายไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยแต่เกิดขึ้นทั่วโลก ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นยุคของการตรวจจับสายลับ การเดินทางต้องมีสิ่งยืนยันคือตัวบุคคลและ Passport เกิดขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้สายลับของชาติศัตรูเข้ามาสร้างความลับ หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดการต่อสู้ทางลัทธิ เกิดสงครามเย็น ทำให้เกิดการเก็บข้อมูลของผู้ที่มีความเชื่อที่แตกต่าง ต่อมาได้เกิดการพัฒนาทางเทคโนโลยีมีการเก็บข้อมูลในคอมพิวเตอร์ทั้งขนาดใหญ่เรื่อยลงมาถึงขนาดเล็กเอกชนรายย่อย และพัฒนาเก็บในรูปแบบสื่อผสม ปัจจุบันเกิดเทคโนโลยีใหม่ที่เรียกว่า TERRORIST PROFILE MATCHING สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากที่ปีก็ตาม เมื่อครบ 300 – 400 FACTORS แสดงว่าคนๆ นี้อยู่ในสภาวะน่าระแวงว่าเป็นผู้ก่อการร้าย

4.1.3 ขณะนี้กำลังร่างกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลอยู่เพราะเห็นว่ากฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการคุ้มครองเฉพาะข้อมูลที่อยู่ในภาคราชการเท่านั้น ข้อมูลส่วนบุคคลในความครอบครอง

เอกชนก็ต้องคุ้มครองให้ดีด้วย ความคิดของผู้ร่างกฎหมายก็คือว่าต่อไปนี้จะจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคล จะต้องศึกษาป้องกันตั้งแต่ต้นว่าระบบของตนมีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ถูกเก็บข้อมูลหรือไม่ หากมีจะแก้ไขอย่างไร เรียกว่าให้ทำ PRIVACY IMPACT ASSESSMENT (PIA) แบบเดียวกับโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ต้องทำการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการแก้ปัญหา แต่ภาคเอกชนเห็นว่าจะทำให้เกิดค่าใช้จ่ายมากขึ้น จึงเสนอให้มี DATA AUDITOR หรือ PRIVACY AUDITOR แทนคือถ้าไม่ทำ PIA ก็ให้มีเจ้าหน้าที่เหมือนผู้ตรวจบัญชีบริษัททำการตรวจและรายงานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของระบบทุกๆ ปี ทางราชการก็เห็นว่า PRIVACY AUDITOR ดี เพราะจะทำให้เกิดอาชีพใหม่จะเกิดการพัฒนาทางเทคโนโลยีหรือรับรู้เทคโนโลยีเพราะอาชีพใหม่ เมื่อมีอาชีพก็ต้องมีการศึกษา ทำให้เกิดความเข้าใจและเกิดนวัตกรรมขึ้นได้ ถ้ามีการต่อรองจะเปลี่ยนใหม่ก็ได้ โดยให้มีผู้ตรวจการใหญ่ในระดับประเทศคอยตรวจตรา ภาคเอกชนมองว่าต้องมีการรายงานขอให้ราชมงคลอีกนิด ภาคเอกชนจึงเสนอให้ใช้แค่กำหนดจรรยาบรรณ ภาครัฐเห็นว่าการกำหนดจรรยาบรรณภาคเอกชน ต้องควบคู่กันเอง ภาคเอกชนจึงเสนอให้สูงขึ้นโดยให้มี TRUST MARK หรือเรียกว่าภาคเอกชนใดมีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดีก็จะมีการออกหนังสือรับรองของราชการที่สามารถตรวจสอบได้ในเครือข่าย หรือเครื่องหมายความน่าเชื่อถือของผู้ประกอบการเอกชน ซึ่งเรื่องนี้ในต่างประเทศก็มีราคาแพงเช่นกันแต่เป็นที่นิยมของประเทศต่างๆ มาก ภาคเอกชนจึงต้องการที่จะได้ (1) ระบบการกำหนดจรรยาบรรณของตนเองและ (2) มีระบบรับรองความน่าเชื่อถือเพื่อที่จะไปเพิ่มมูลค่ากับผู้ประกอบการ เนื่องจากเมื่อผู้ประกอบการใดมีความน่าเชื่อถือ ผู้ประกอบการท่านนั้นก็สามารสร้างมูลค่าเพิ่มมีกำไรมากขึ้นจากความเชื่อถือของผู้บริโภค

4.1.4 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังคงมีประเด็นถกเถียงกันอีกมาก มีการมองว่าความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือข้อมูลส่วนตัวเป็นทรัพย์สิน มีผู้หารายได้จากข้อมูลส่วนตัวนี้โดยการขายข้อมูลราคาจะขึ้นอยู่กับการว่าบุคคลมีค่าเท่าไร อีกฝ่ายหนึ่งบอกว่าไม่ใช่เป็นเพียงแค่ทรัพย์สินข้อมูลส่วนบุคคลคือความเป็นคนของคนๆนั้น เพราะฉะนั้นเวลาคุ้มครองไม่ใช่คุ้มครองแค่ทรัพย์สินต้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นคนด้วย ผู้ที่อธิบายแบบนี้คนที่สำคัญที่สุด คือ HERNANDO DE SOTO ที่นายกรัฐมนตรีเชิญมาประเทศไทย DE SOTO พูดว่าเขาจะไม่มีความหมายเลยถ้าไปไหนโดยไม่มีข้อมูลติดไปด้วยว่าเขาชื่อ HERNANDO DE SOTO จะไม่มีใครให้เช่ารถหากไม่มีบัตรเครดิต เดินทางเข้าไทยไม่ได้ถ้าไม่มีหนังสือเดินทาง เพราะฉะนั้น DE SOTO จึงบอกว่าที่จริงข้อมูลส่วนบุคคลก็คือความเป็นคนของคนๆหนึ่ง แต่ความเป็นคนของแต่ละคนนั้นมีตัวแทนค่า บางตัวเป็นตัวแทนค่าทางเศรษฐกิจก็เป็นทรัพย์สิน บางตัวเป็นตัวแทนค่าเรื่องสิทธิเสรีภาพ เช่น สัญชาติ ตัวแทนค่าบางตัวเป็นศักดิ์ศรี เป็นเกียรติยศชื่อเสียง เป็นค่าของบุคคลภาพ ดังนั้น การคุ้มครองความเป็นคนจึงไม่ควรไปจำกัดอยู่ที่คุ้มครองแบบที่เป็นทรัพย์สิน

4.2 นายสัมมา กิตติน

กรรมการผู้จัดการบริษัทข้อมูลเครดิตไทยจำกัด

4.2.1 หลักการของบริษัทที่ใช้หลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลคือพยายามปกป้องสิทธิผลประโยชน์ของประชาชน แม้แต่สโลแกนของบริษัทให้คำว่า “ข้อมูลเครดิตเพื่อสิทธิสินเชื่อ” คือข้อมูลเครดิตสถาบันการเงินต้องนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาให้สินเชื่อไม่ใช่ นำไปเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาไม่ให้สินเชื่อ พยายามที่จะทำความเข้าใจกับสถาบันการเงินอยู่ตลอดเวลา แต่หลายๆ ครั้งสถาบันการเงินเป็นปฏุนิยมคาทั่วไปบางครั้งไม่เข้าใจนำข้อมูลไปใช้ในทางที่ผิด

4.2.2 เครดิตบูโรเกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดเพราะรัฐบาลต้องการให้เกิด สมัย ดร.ป๋วย พยายามมากแต่ไม่สำเร็จเพราะสถาบันการเงินไม่ต้องการแชร์ข้อมูลก็ถ่วงไว้ ทั้งๆที่สถาบันการเงิน บริษัท หลักทรัพย์ ลิสซิ่ง เงินทุน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันมานานแล้ว จนกระทั่งเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ รัฐบาลบอกว่าต้องมีเครดิตบูโร โดยออกพ.ร.บ.การประกอบข้อมูลเครดิตออกมาบังคับใช้ในปีที่ผ่านมา

4.2.3 เมื่อกฎหมายออกมาก็มี COMPLIANCE โดยข้อมูลเครดิตประกอบด้วย 2 ส่วนคือ (1) ข้อมูลที่บ่งชี้ตัวลูกค้า และ (2) เป็นข้อมูลประวัติทางการเงิน

ข้อมูลที่บ่งชี้ตัวลูกค้าต้องมีการตรวจสอบที่ถูกต้อง ชื่อ นามสกุล อดี วัน เดือนปีเกิด ต้องสามารถเข้ากันได้ว่าเป็นคนนี้

ส่วนข้อมูลประวัติทางการเงินซึ่งสะสมและจะต้องรายงานตลอด 24 เดือน ในส่วนนี้ไม่ใช่ BLACK LIST ถ้าเป็น BLACK LIST เป็นข้อมูลเชิงลบอย่างเดียว แต่ข้อมูลนี้เรียกว่า FULL LIST เพราะมีข้อมูลทั้งเชิงบวกและเชิงลบถามว่าหากข้อมูลประวัติทางการเงินไม่ดีจะแก้ไขอย่างไร ตอบว่า ต้องให้เวลาเป็นตัวแก้ไข เพราะข้อมูลย้อนหลังแค่ 24 เดือนบนกระดาษ สิ่งที่ทำไว้ 3 ปีหรือ 7 ปีไม่มีแน่นอน เพราะยังมีข้อมูลมากจะยังทำให้ระบบช้า

4.2.4 เครดิตบูโรรับข้อมูลผ่านเข้ามาทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่มีใครเห็นข้อมูลนั้น จนกว่าจะมีการเรียกดูข้อมูล ซึ่งการเรียกดูข้อมูลกฎหมายบอกว่าต้องได้รับคำยินยอมตามมาตรา 20 และหน้าที่ของบริษัทข้อมูลเครดิตก็คือประกอบธุรกิจพื้นฐานของความยุติธรรมเคารพต่อสิทธิส่วนบุคคล ในเรื่องเครดิตบูโรหากมีปัญหาที่สามารถร้องเรียน สคบ. ได้

4.2.5 หลักการข้อมูลที่เป็นธรรม ข้อมูลที่เป็นธรรมต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางกฎหมาย กฎหมายเครดิตบูโรออกมาเพื่อแก้หนี้เสีย ต้องไม่ให้คนที่ไม่ใช่ NPL 70% ต้องเดือดร้อน แต่ได้ประโยชน์เช่นประวัติสถาบันการเงินก็ลดดอกเบี้ยให้

การเก็บข้อมูลไม่เก็บเกินความจำเป็น เก็บเฉพาะข้อมูลสินเชื่อไม่มีบัญชีเงินฝาก ป.ป.ง.เคยขอข้อมูลมาแต่ไม่ได้เพราะไม่มีข้อมูลบัญชีเงินฝาก ใครจะมาขอข้อมูลต้องมาขอตาม

กฎหมายมีระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูลที่ดีดำเนินการโดยผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือมี PASS WORD, ID USER เจ้าของข้อมูลสามารถเข้าถึงข้อมูลตามสมควร กฎหมายบอกว่าท่านสามารถซื้อข้อมูลเครดิตได้ในราคา 200 บาท แต่หากท่านถูกปฏิเสธสินเชื่อให้นำหนังสือจากธนาคารหรือไฟแนนซ์ที่บอกปฏิเสธสินเชื่ออันเนื่องมาจากรายงานข้อมูลเครดิตของบริษัทแล้ว บริษัทจะออกรายงานให้ฟรีและจะต้องแจ้งภายใน 30 วัน

4.2.6 โดยเฉลี่ยมีคนมาตรวจสอบข้อมูลเป็นรายบุคคลประมาณ 300-400 คนต่อเดือนและมีการแก้ไข เครดิตบูโรทำให้ทราบได้ว่าข้อมูลผิดและสามารถแก้ไขได้ เมื่อเป็นการ AUDIT FILE จากทั้งสองฝ่ายคือสถาบันการเงินและตัวเจ้าของข้อมูลว่าถูกต้อง โดยตัวเครดิตบูโรจะไม่เข้าไปแก้ไขข้อมูลโดยตรงและข้อมูลเหล่านี้จะไม่ผ่านสายตามนุษย์ในเครดิตบูโร เพราะข้อมูลผ่านทางแม็กเนติกและเข้าไปในดาต้าเบสและไม่มีการเปิดเผย จนกระทั่งสถาบันการเงินมาเปิดเผยโดยใช้เทอมินัลของสถาบันการเงิน เพราะฉะนั้นในเครดิตบูโรไม่มีใครมีอำนาจเข้าไปดูข้อมูลแม้แต่คนเดียว ข้อมูลเครดิตจะมีการอัปเดตทุกเดือน แต่ตัว BLACK LIST หากมีก็ยังมีอยู่เช่นเดิม

4.2.7 ทิศต่อข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันเทคโนโลยีไร้พรมแดนข้อมูลมีมากขึ้น ธรรมเนียมปฏิบัติเปลี่ยนไปแนวความคิดเปลี่ยนไปจะต้องดูว่าอะไรควรควบคุมไม่ควรควบคุม การที่ไทยไม่สามารถแข่งขันกับชาวโลกได้เพราะมีกฎหมายหลายฉบับแต่ละฉบับเก่าแก่และมีการร่างใหม่อีกยังไม่ทราบผลว่าจะออกมาในรูปแบบใดจะขัดกันเองหรือไม่ ไม่ควรมีกฎหมายหลายฉบับจนยากแก่การตีความและปฏิบัติ กรรมการหลายคณะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ดีความเพราะกลัวตีความผิด คนที่เจ็บหนักคือผู้ปฏิบัติ เพราะอ่านกฎหมายไม่รู้เรื่องว่าใครทำอะไรผิดไม่ผิดนี่คือปัญหาของผู้ประกอบการ

4.3 นายอนุชิต ต๋ามประเสริฐ

นายกสมาคมซอฟต์แวร์แห่งประเทศไทย

4.3.1 ทุกวันนี้โลกเปลี่ยนไปมุมมองเปลี่ยนไปความยอมรับเปลี่ยนไป สิ่งที่เป็นความลับอาจไม่มีความลับอีกต่อไป ทั้งนี้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากเมื่อพูดถึงข้อมูลไม่มีใครคิดถึงข้อมูลที่เป็นกระดาษอีกต่อไปแต่ทุกคนคิดถึง IT มันกลายเป็นสิ่งที่มาด้วยกันแล้วควบคู่ไปด้วยกัน ฉะนั้นสิ่งที่เราเห็นและเกี่ยวกับเรามากเลยคือเรื่องข้อมูลข่าวสารและ IT เช่นเรื่องการใช้บัตร ATM การใช้ระบบ IT ต้องมี USER NAME และ PASSWORD เป็นต้น มีข้อสังเกตว่าเยอะมากที่เขียน USER NAME/PASSWORD หรือทำเป็นสติ๊กเกอร์ติดไว้ข้างล่าง TERMINAL เท่ากับเราบอกคนทั้งโลกว่าใครอยากเข้าไปใช้ก็ใช้ชื่อของเราเลย พอมีปัญหาถามว่าทำไมข้อมูลพวกนี้ไม่มีความลับ

4.3.2 ปัจจุบันคำว่าข้อมูลมีความเข้าใจที่สับสน คำว่าข้อมูลภาษาอังกฤษแบ่งเป็น DATA ก็ได้ INFORMATION ก็ได้ คำว่า DATA คือข้อมูลเพียวๆ ตัวเลขเพียวๆ ส่วน

INFORMATION ก็คือเอาข้อมูลที่เป็น RAW DATA มารวมเป็นกลุ่ม INFORMATION ที่เราเห็นมีมากมาย เมื่อ 4-5 ปีที่แล้วมีหนังสือเขียนถึงว่า “มีมากไปหรือน้อยไป, หรือ จะจำกัดข้อมูลที่มีเยอะแยะไปหมดไม่ให้มาถึงเราได้อย่างไร รวมไปถึงวิธีการจัดการ/หรือป้องกันเรื่อง JUNK MAIL ไม่ว่าเป็นเรื่องไร้สาระเรื่องขายสินค้าหรือเรื่องหลอกลวงด้วยรูปแบบต่างๆ

4.3.3 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเป็นเรื่องที่เราพยายามให้ข้อมูลกับผู้ประกอบการไปเรื่อยๆ เช่นใบสมัครที่เรากรอกไปทั่ว เป็นสมาชิกธุรกรรมประเภทต่างๆ หลายแห่งเป็นสมาชิกที่โน่นที่นี่ ซึ่งจริงๆ แล้วแบบฟอร์มมาตรฐานจะมีข้อความข้างล่างสามารถระบุได้ว่าเรายินดีหรือไม่ ยินดีที่จะให้ข้อมูลนี้เผยแพร่ไปถึงคนอื่น ถ้าเขาเผยแพร่ไปก็จะมีคามผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็น Website ต่างๆ หรือบริษัทต่างประเทศ เมื่อนำ INFORMATION มาทำการประมวลผลก็จะเป็น KNOWLEDGE ซึ่งกำลังเป็นเรื่องของการแข่งขันในอนาคต เพราะ KNOWLEDGE จะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น 2 – 3 เท่าอย่างที่ JUAN ENRIGUEZ พูดผู้ประกอบการจึงต้องการข้อมูลส่วนบุคคลเป็นอย่างมากเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจไม่ว่าบริษัทขายรถยนต์หรือบริษัทประกันภัย ดังนั้น ในการกรอกข้อมูลที่เป็น PRIVACY เช่นวันเดือนปีเกิดของเราจึงเป็นเรื่องพึงระมัดระวังอย่างแบบฟอร์มใน INTERNET ยิ่งดีก็ในช่องมากเท่าไร MAIL จะมาหาท่านมากขึ้น

4.3.4 เมื่อประมาณ 2 ปีที่ผ่านมามีกฎหมายอิเล็กทรอนิกส์ออกมาใช้หลักๆ 2 เรื่อง คือเรื่องธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ต้องมีการยืนยันว่าคนๆ นี้เป็นคนทำ ฉะนั้นส่วนที่มันเกี่ยวข้องกันคือทำอย่างไรให้เรารู้ว่าคนทำธุรกรรมนั้นเป็นคนนั้นจริงๆ เรื่องนี้เป็นเรื่องค่อนข้างใหญ่ใน INTERNET ปัจจุบันเราเรียกว่า DIGITAL SIGNATURE ที่บ่งบอกว่าเป็นคนนั้นจริงๆ เป็นการ IDENTIFY ตัวบุคคล และอีกเรื่องหนึ่งคือการ IDENTIFY สถานที่ แต่อย่างไรก็ตามในโลก INTERNET ไม่มีใครรับประกันความปลอดภัยได้ 100% แม้ในคอมพิวเตอร์ก็มี BUGFREE แถมมาด้วย ทั้งในไทยและในต่างประเทศก็มีการแฮ็กเข้าไปในระบบ IT ทำการเปลี่ยนแปลงข้อมูล ขโมยข้อมูล แม้กระทั่งขโมยเงินในบัญชีอย่างในภาพยนตร์เรื่องเจมส์บอนด์ ซึ่งทั้งหมดนี้ระบบการป้องกันก็ต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

4.3.5 การพัฒนา Website ของหน่วยงานราชการแบ่งออกเป็น 4 – 5 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกคือแจ้งให้ข้อมูลเฉยๆ ขั้นตอนที่สองโต้ตอบได้ ขั้นตอนที่สามทำ TRANSACTION ได้ ขั้นที่สี่เป็น MIS ขั้นที่ห้าจะเป็น POSTAL DECISION MAKING ปัจจุบันนี้เราอยู่ระหว่างขั้นที่หนึ่งกับขั้นที่สอง จึงเห็นได้ว่าเรายังมีอีกหลายขั้นตอนมากพอสมควรที่จะทำให้ Website เหล่านั้นสมบูรณ์

4.3.6 ในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นเรื่องที่เถียงกันไม่จบ มองไม่เหมือนกัน เป็นความลับไม่ความลับ กรณีตัวอย่างในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับโฉนดที่ดินถือเป็นข้อมูลสาธารณะ (Public Record) เดินเข้าไปดูได้ที่ศาลากลางหรือ Public House ได้ว่าที่ดินแปลงนั้นเป็นของใคร ประวัติ

ความเป็นมาซื้อขายอันอย่างไร มีข้อมูลในอดีตว่าค้างค่าน้ำค่าไฟภาษีหรือไม่ ถ้ามีการขายทอดตลาดจะต้องมีการชำระก่อน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีที่บ้านเขาทำกันมานานแล้วเขาตัดสินใจว่าอันนี้แหละเป็น Public Information แต่ถ้ามาที่บ้านเราคงมีการถกเถียงกันพอสมควร

4.3.7 ปัจจุบันในการค้าระหว่างประเทศเรื่องข้อมูลเข้าไปเกี่ยวข้องกับในระดับสูงมาก เช่น การส่งออกไปต่างประเทศจะต้องส่งข้อมูลด้วยว่าสิ่งที่ส่งไปมีสารตกค้างไหม มียาไหมใครเป็นผู้ส่งออก ถ้าบอกว่าไม่มีแต่ตรวจแล้วว่ามีเขาแบนทั้งประเทศเลย เป็นการใช้ข้อมูลในลักษณะกีดกันทางการค้าแทนภาษี นอกจากเรื่อง FOOD SAFETY เรื่องสิ่งทอก็เช่นเดียวกันผู้ซื้อต้องการทราบว่าสินค้านี้ใช้แรงงานเด็ก สตรี คนต้องโทษหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่โยงกันไปทั้งระบบจากเรื่องหนึ่งก็นำไปสู่อีกเรื่องหนึ่งโดยนำข้อมูลข่าวสารมาใช้เป็นพื้นฐาน

5. สรุปผลการตอบแบบสอบถามและแบบประเมินผล

5.1 ผู้เข้าร่วมสัมมนา 535 คน ตอบแบบสอบถาม(ก่อนการสัมมนา) 350 คน (65.42%) และตอบแบบประเมินผล(หลังการสัมมนา) 259 คน (48.41%) เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาสูงจากปริญญาตรี - ปริญญาเอก 335 คน (95.71%) ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ 305 คน (87.14%) ที่ได้รับรู้เกี่ยวกับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการในปีแรกๆ (ก่อน พ.ศ.2540 - พ.ศ.2540 – 2541) ถึง 219 คน (62.57%) จึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้มีอำนาจสั่งเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงาน กรรมการข้อมูลข่าวสาร/อนุกรรมการข้อมูลข่าวสารของหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านข้อมูลข่าวสารของหน่วยงาน รวม 253 คน (83.77%)

5.2 การรับรู้กฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการและเอกสารคำวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการสูงสุดเป็นไปตามระบบราชการ รองลงมาคือการรับรู้ทางสื่อมวลชน ในการปฏิบัตินั้นเห็นว่าทำได้และไม่ยากถ้าสนใจ อย่างไรก็ตามมีข้อเรียกร้องให้มีคู่มือที่เข้าใจง่ายมีตัวอย่างประกอบด้วยเพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานได้ถูกต้องและดียิ่งขึ้น

5.3 ประเด็นคำขวัญที่ว่า “เพิ่มความโปร่งใส สร้างความมั่นใจ ราชการไทยพร้อมให้ข้อมูล” “มีผู้เห็นด้วย 336 คน (96.28%) อย่างไรก็ตามมีผู้เสนอคำขวัญและข้อวิจารณ์ที่น่าสนใจ ดังนี้

5.3.1 “ราชการไทยโปร่งใส พร้อมใจให้ข้อมูล”

5.3.2 “เพื่อความโปร่งใส เพื่อความมั่นใจ ราชการไทยพร้อมให้ข้อมูล”

สำหรับคำวิจารณ์เห็นว่าคำขวัญนี้ไม่สามารถสะท้อนเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ได้ตรงประเด็นนัก

5.4 กรณีผู้ตอบแบบประเมินผลแสดงความไม่มั่นใจ ยังสงสัย และต้องรอเวลา ในเจตนารมณ์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ 2 ประการในการคุ้มครองผลประโยชน์ที่สำคัญของ

เอกชนและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจำนวนมาก 187 คน (73.62%) และ 184 คน (73.02%) นั้น เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้ตอบเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายหากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มั่นใจแล้วจะให้ประชาชนมั่นใจได้อย่างไร

5.5 ความโปร่งใสภายหลังมีกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ ผู้ตอบคำถามเห็นว่าความโปร่งใสในระบบราชการเพิ่มขึ้นประมาณหนึ่งในสี่ (22.48%)

5.6 มุมมองด้านลบหรือผลกระทบจากกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการผู้ตอบเห็นว่าประชาชนยังให้ความสนใจน้อย 114 คน (44.36%) และเป็นภาระของหน่วยงาน 80 คน (31.13%)

5.7 อีกด้านหนึ่งเป็นมุมมองด้านบวกหรือประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ เห็นว่าประชาชนได้ประโยชน์ในการปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง 101 คน (39.30%) รองลงมาคือการเปลี่ยนแปลงหลักคิดและวัฒนธรรมของหน่วยงานของรัฐด้านการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร 90 คน (35.02%) และการปกป้องประโยชน์สาธารณะ 43 คน (16.73%)

5.8 ผู้ตอบเห็นว่าบทบาทของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ และสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ในการขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการที่ปรากฏต่อสาธารณะในรอบ 7 ปีที่ผ่านมา น้อยไป 130 คน (51.79%) และไม่มีข้อมูล 58 คน (23.11%) ซึ่งน่าจะมีผลมาจากการประชาสัมพันธ์ที่ดำเนินการโดย สขร. ที่มีผู้เห็นว่าน้อยไป 114 คน (44.88%) และรองลงมาคือขาดความต่อเนื่อง 81 คน (31.89%)

5.9 นอกจากกรณีรับทราบแนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยฯ ก็เช่นเดียวกันมีผู้ตอบว่าเคยเคยรับทราบเพียง 130 คน (52.21%) เท่านั้น